

ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ' ΤΑΞΗΣ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΕΜΠΤΗ 30 ΜΑΪΟΥ 2002
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ:
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΘΕΜΑΤΩΝ

1. Ο Δούκας είναι γνωστός κυρίως για την Ιστορία ενός αιχμαλώτου. Το έργο είναι βασισμένο σε μια αληθινή ιστορία και το ιστορικό της πλαίσιο αποτελεί μια μελανή πτυχή της Ελληνικής ιστορίας, η Μικρασιατική καταστροφή.

Πρόκειται για την ιστορία ενός Έλληνα μικρασιάτη, που τον συνέλαβαν αιχμάλωτο οι Τούρκοι, δραπέτευσε και κατόρθωσε να επιζήσει βρίσκοντας καταφύγιο σε σπηλιές και παριστάνοντας τον Τούρκο και ύστερα από ένα χρονικό διάστημα κατάφερε να διαφύγει σε ελληνικό έδαφος και να σωθεί. Όπως μας πληροφορεί ο συγγραφέας κατά την επισκεψή του στο χωριό Στουπί της Πιερίας το κτηνόπωρο του 1928 κατέγραψε ένα βράδυ την ιστορία του αφηγητή, όπως του την αφηγήθηκε ο ίδιος. Αργότερα πήγε στη Θεσσαλονίκη και χρησιμοποιώντας τις σημειώσεις του την έγραψε, υπαγορεύοντας την στον ξοδελφό του με στόχο να κρατηθεί η υφή του προφορικού λόγου. Γι' αυτό η αφήγηση τελειώνει με το όνομα του αληθινού πρόσφυγα, του Νηήτα Κοζάκογλου.

Χαρακτηριστικά του κειμένου που τεκμηριώνουν το ιστορικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται είναι η αναφορά σε τοπωνύμια, όπως στη Μαγνησία, πόλη της Μικράς Ασίας στην οποία μεταφέρθηκαν πολλοί αιχμάλωτοι Έλληνες το 1922 "έξω απ' τη Μαγνησία...".

Επίσης οι χρονικές αναφορές για τις μετακινήσεις "επτά μέρες περάσαμε έτσι - σ' επτά μέρες επάνω", καθώς και η αναφορά στο κείμενο για σκοπούς και λοχαγούς - στρατιώτες που υποδηλώνει ξεκάθαρα την κατάσταση της αιχμαλωσίας.

Οι τούρκικες λέξεις - φράσεις "άπιστα σκυλιά" που υποδηλώνουν την αντίπαλη παράταξη καθώς και το μίσος των Τούρκων προς τους Έλληνες το οποίο εκδηλώνεται πλέον απροκάλυπτα με τη νίκη του Κεμάλ.

Τέλος η τελευταία παράγραφος του αποσπάσματος αποτυπώνει την καταστροφή που υπέστη η Σμύρνη και την αιχμαλωσία των Ελλήνων που επακολούθησε μετά την επικράτηση των Τούρκων.

2. Το χαρακτηριστικότερο γνώρισμα του έργου που το έχει καταξιώσει στη συνείδηση του αναγνωστικού κοινού διαχρονικά και το τοποθετεί στα κλασικά έργα της αντιπολεμικής λογοτεχνίας είναι το ύφος του. Η λιτότητα και η εκφραστική καθαρότητα, ο δωρικός χαρακτήρας της αφήγησης και η παντελής απουσία σχημάτων λόγου ή ωραιοποιημένων εκφράσεων, ο περιεκτικός και εν πολλοίς αφαιρετικός λόγος είναι μερικά από τα στοιχεία που καταδεικνύουν τη λαϊκή καταγωγή και τη γνησιότητά του.

Πολλά είναι τα ασύνδετα "ώρες περπατούσαμε. Ούτε που ξέραμε... - νερό, ψωμί, τίποτα". Η γλώσσα διανθίζεται με πολλές ιδιωματικές εκφράσεις και τούρκικες λέξεις, "Αλλάχ Ασκινά, αφερίμ - Μαγνησαλής - σ' εφτά μερες επάνω - μαυραμάνια - χότζας". Ο μακροπερίοδος λόγος "Κι έφυγε - Το βράδυ μας έγδυσαν. - Οι άλλοι τον χάλασαν αμέσως" αποφεύγεται και προτιμάται η φυσική ροή της ομιλίας βασικά γνωρίσματα που συντελούν στο να διατηρηθεί η ζωντάνια και η αμεσότητα του αφηγηματικού προφορικού λόγου. Σ' αυτό συμβάλλει και η παρατακτική σύνδεση "εμείς τ' ακούγαμε και δεν το πιστεύαμε - Στο λόγο επάνω....νερό. - Ώρες πάρουν" καθώς και η λειτουργική θέση του διαλόγου "Ναι,...το πήρα" που με τη διαβάθμιση των ερωταπαντήσεων προσδίδει δραματικότητα και επαυξάνει τη ζωντάνια των περιγραφικών μερών εμπλουτίζει τη δράση και συνεργεί στη γενικότερη συνοχή του κειμένου.

Επίσης αξιοπρόσεκτα είναι η χρήση του δραματικού ενεστώτα "έρχεται πάλι ο χότζας - μας λέγει" και η χρήση ελάχιστων επιθέτων και δευτερευουσών προτάσεων. Συμβάλλουν στην αμεσότητα και ζωντάνια και οι ρεαλιστικές εικόνες, όπως και η εναλλαγή ευθύ πλάγιου λόγου.

3. Η αφήγηση γίνεται σε πρώτο ενικό ή πληθυντικό πρόσωπο πάντοτε με τρόπο αβίαστο και πειστικό από έναν αφηγητή που όχι μόνο συμμετέχει στα δρώμενα αλλά αποτελεί και τον κεντρικό αξονά τους -ομοδιηγητικός αφηγητής. Ελάχιστα είναι τα αφηγηματικά μέρη ενώ παράλληλα η αφήγηση πολλές φορές επιταχύνεται και αρκετά συμβάντα παραλείπονται για τη γενικότερη οικονομία.

Το πρώτο ενικό πρόσωπο δείχνει ότι ο αφηγητής είναι δραματοποιημένος, βλέποντας από εσωτερική οπτική εστίαση και συμμετέχει στα δρώμενα ως βασικό πρόσωπο. Είναι ο κύριος πρωταγωνιστής της ιστορίας που αφηγείται, ο αναγνώστης λοιπόν βλέπει με τα δικά του μάτια και ως ένα βαθμό ταυτίζεται μαζί τών. Μάλιστα στην Ιστορία ενός αιχμαλώτου παρατηρείται μια ιδιαίτερη τεχνική ως προς τον αφηγητή που όχι μόνο είναι υπαρκτό πρόσωπο αλλά και κατονομάζεται και υπογράφει στο τέλος του κειμένου.

Επίσης το πρώτο πρόσωπο ενισχύει την αμεσότητα του λόγου, δίνοντας την αίσθηση της προσωπικής μαρτυρίας.

4. Το απόσπασμα παρουσιάζει τις συνθήκες στις οποίες ζούσαν οι αιχμάλωτοι και που είναι ιδιαίτερα άθλιες. Παρατηρούμε ότι η διανομή φαγητού γίνεται με μέτρο και με σειρά, σκηνές που απεικονίζουν την απάνθρωπη συμπεριφορά των φρουρών καθώς παραπέμπουν και σε μεταγενέστερες παρόμοιες εικόνες του Β' Παγκοσμίου. Ωστόσο η εικόνα που ακολουθεί με την αφαίρεση τιμαλφών και άλλων πολυτιμών είναι ιδιαίτερα ρεαλιστική αφού ακόμη τους αφαιρούσαν και τα χυσιά δόντια τους.

Είναι γνωστό ιστορικά ότι σε περιόδους πολέμου και σε συνθήκες αιχμαλωσίας ο άνθρωπος αποθηριώνεται και χάνει κάθε ίχνος αξιοπρέπειας

και ανθρωπιάς που είχε. Οι αιχμάλωτοι υφίστανται τόσο σωματικά μαρτύρια, όπως πείνα και δίψα, παράλληλα με τη στέρηση της ελευθερίας τους, αλλά κυρίως ψυχικά καταρρακώνονται και εξευτελίζονται, διασύρεται η αξιοπρέπειά τους και το ηθικό τους πέφτει οδηγώντας τους στην απελπισία. Πρόκειται για συνθήκες και σκηνές που η ανθρωπότητα έχει γνωρίσει αρκετές φορές στη μακραίωνη ιστορία της (Β' Παγκόσμιος-στρατόπεδο συγκέντρωσης).

5. Και τα δυο έργα έχουν αντιπολεμικό περιεχόμενο και δημοσιεύονται σχεδόν ταυτόχρονα συγκλονίζοντας την Ευρώπη με το περιεχόμενό τους. Παρουσιάζουν την αιχμαλωσία και τις άθλιες συνθήκες της. Και στα δυο αποσπάσματα τους αιχμαλώτους έχει εξουθενώσει η δίψα όχι μόνο σωματικά αλλά και ψυχικά. Το μαρτύριο της δίψας είναι ιδιαίτερα βασανιστικό μέσα στον Οκτώβρη, στο λιοπύρι στο απόσπασμα του Βενέζη και στον Αύγουστο στο απόσπασμα του Δούκα.

Η ικεσία των αιχμαλώτων για λίγο νερό και η σκληρότητα των φρουρών τους είναι κοινή και στα δυο αποσπάσματα. (« .. εμείς απελπισμένοι φωνάζαμε: Νερό! Νερό! Μά κανένας δεν μας άκουγε» Δούκας) - (« Κοντεύουμε σε μια πηγή. Μας κράτησαν καμιά εικοσαριά μέτρα αλάργα... Έλεος» Βενέζη). Επίσης παρατηρούμε ότι η αντίδραση των αιχμαλώτων στη θέα του νερού που χύνεται είναι κοινή και τα συναισθήματα που βιώνουν είναι το μίσος για τους φρουρούς τους και όσους κατορθώνουν να πιούν λίγο νερό. (« Κι εμείς μαλώναμε ποιος θα πρωτοβγεί γιατί θα ήπνε νερό», « Τότε σηκωθήκαμε όλοι καιπρωτοπιεί.» Δούκας) - (« Κοιτάξαμε με μίσος αυτή τη χούφτα που πλησίαζε» Βενέζη). Επιπλέον το ένστικτο της αυτοσυντήρησης οπλίζει τους ανθρώπους αυτούς με ασυνήθιστες δόσεις ψυχικής δύναμης και καρτερίας και τους κάνει να εξαντλούν την επινοητικότητα τους για να κρατηθούν στη ζωή, όπως φαίνεται από τη σκηνή που μασούν τις γοτισμένες από την υγρασία πευκοβελόνες, για να δροσιστούν. Ενώ αντίστοιχα στο απόσπασμα του Βενέζη αποτυπώνεται η ίδια εικόνα στη σκηνή που ο άνδρας γλείφει τα βρεγμένα δάχτυλα της γυναίκας του.

Επιμέλεια απαντήσεων:
Μπέκου Νατάσα - Φιλόλογος
Σκυριανού Μαίρη - Φιλόλογος
ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ «ΕΠΙΛΟΓΗ»
<http://www.epil.gr>